

Program proti šikanování

Je součástí preventivního programu ZŠ Lačnov.

Právní východiska

- Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. j. 24 264/2008-6,
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků ve školách a školských zařízeních, č. j. 21291/2010-28.

Cílem je předcházet šikanování, zajistit u žáků dostatek informací o tomto jevu, poskytovat poradenství a v případě výskytu šikany zajistit včasnou intervenci.

Právní zodpovědnost školy a pedagogických pracovníků

- V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb. (školského zákona) má škola jednoznačnou odpovědnost za žáky, je povinna zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů).
Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.
- Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§168, 167 trestního zákona).

Charakteristika šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikanování spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti (metodický pokyn 24 246/2008-6).

Definice

„Za šikanu se považuje, když ti jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně, ubližuje. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš bránit, dělá co je ti nepříjemné, co tě ponižuje nebo to prostě bolí. Strká to tebe, nadává ti, schovává ti věci, bije tě. Ale může ti znepríjemňovat život i jinak - pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí ostatní, aby s tebou nemluvili a nevšímalí si tě.“

PhDr. Michal Kolář definuje šikanu jako „ *synonymum pro úmyslné jednání, které je namířené proti jinému subjektu a které útočí na jeho lidskou důstojnost. Z hlediska výkladu pojmu šikanování není důležité, zda k němu dochází verbálními útoky či fyzickým násilím nebo hrozbou násilí. Rozhodující je, že se tak děje úmyslně. Samotné jednání může spočívat buď v bezprostředním chování pachatele, anebo naopak v tom, že se pachatel nějakého jednání zdrží.*“

Projevy šikany

- **verbální šikana**, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana),
- **fyzická šikana**, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti),
- **smíšená šikana**, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

Šikana je každé chování, které splňuje následující znaky:

- úmyslem je ublížit jedinci nebo skupině,
- útoky jsou opakované a častěji dlouhodobé,
- záměrem agresora je oběti ohrozit, ponížit nebo zastrašit,
- typický je nepoměr sil mezi agresorem a obětí.

Šikana není

- jednorázový konflikt ani jednorázová rvačka,
- vyčlenění dítěte z kolektivu, pokud není motivováno snahou ublížit či pobavit se na jeho úkor.

Stádia šikanování podle PhDr. Michala Koláře

Motto: „**Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.**“

První stadium: zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky, apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí - „otroky“ a „otrokáře“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Typy šikanování

Fyzická agrese

K šikanování je použito fyzické síly, popř. nějakých zbraní, které útok zvýrazní - batoh, pásek, zapalovač, vlepení žvýkačky do vlasů apod.

Slovní agrese a zastrašování zbraněmi

Oběti se slovně vyhrožuje fyzickým útokem. Hlavním znakem je vysmívání se, urážení, nadávání, zesměšnění. K slovní agresi a zastrašování může dojít přímo nebo nepřímo (po telefonu, na internetu, ...). Agresor může být známý i neznámý (anonym).

Krádeže, ničení a manipulace s věcmi

Agresoři oběti věci kradou, berou, schovávají nebo si je půjčují a následně nevrátí nebo vrátí poničené. Zde se řadí např. plivání do svačiny, sněžení svačiny, poničení oblečení, schovávání pomůcek apod.

Násilné a manipulativní příkazy

Oběť je nucena plnit nepříjemné příkazy, např. nosit agresorovi svačinu, peníze, jíst jídlo, do kterého bylo napliváno, prosit vkleče agresora o milost, dělat za agresora úkoly a posluhovat mu.

Kompetence v oblasti šikanování

Ředitelka školy odpovídá za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí:

- Zajistí vzdělávání pracovníků v kurzech k problematice šikanování.
- Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména
ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním
a odpoledním vyučováním, ve školní jídelně a v šatnách.
- Zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování,
a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní kolektiv. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.
- Je členkou výchovné komise, podílí se na vyšetřování násilí a šikany.
- Koordinuje spolupráci s dalšími výchovnými institucemi a orgány.

Pedagogičtí pracovníci, především třídní učitelé jsou povinni:

- Sledovat situaci ve třídě, především změny v chování jednotlivých žáků.
- Dodržovat určený dozor a dohled nad žáky.
- Spolupracovat s kolegy ve škole, ptát se na chování žáků v jiných hodinách, o přestávkách.
- Zajímat se o problematiku šikanování – další vzdělávání, studium odborné literatury.
- Citlivě pracovat s žáky své třídy na třídních hodinách.
- Při řešení problémů spolupracují s vedením školy a metodikem prevence.

Metodik prevence:

- Je členem výchovné komise, podílí se na vyšetřování násilí a šikany, vede o tom zápisy.
- Spolupracuje se třídními učiteli, sleduje chování žáků v hodinách i o přestávkách.
- Spolupracuje s metodikem preventivních aktivit z pedagogicko-psychologické poradny.
- Zpracovává Preventivní program a Program proti šikanování.
- Zajišťuje akce v rámci PP ZŠ Lačnov.

Ochranný režim školy

- vnitřní řád školy,
- dozory pedagogických pracovníků o přestávkách, mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, při přecházení do školní jídelny a školní družiny.

Krizový plán ZŠ Lačnov

Kdo řeší šikanu a s kým spolupracuje

Školní metodik prevence s třídním učitelem, s ředitelkou školy, se školským poradenským zařízením, pediatrem.

Složení výchovné komise

ředitelka školy – Mgr. Olga Jahodová

školní metodik prevence – Mgr. Eliška Ivanišová

V případě, že na škole dojde k šikaně, jsou zpracovány dva následující plány:

A) Počáteční stádia šikanování - škola řeší situaci vlastními silami

Postup při vyšetřování:

- odhad závažnosti šikany,
- rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi,
- nalezení vhodných svědků,
- individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů),
  - zajištění ochrany obětem,
  - rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi,
  - výchovná komise, rozhovor s rodiči agresora,
  - rozhovor s rodiči oběti,
  - práce s celou třídou.

Další opatření

Agresorovi se doporučí návštěva Střediska výchovné péče, které ambulantně poskytuje všestrannou preventivně výchovnou péči dětem a mládeži s negativními jevy chování.

Oběti se doporučí návštěva pedagogicko-psychologické poradny nebo jiného pracoviště, kde se oběti dostane následné psychoterapeutické péče, popř. návštěva pediatra.

B) Pokročilá a nestandardní šikana s neobvyklou formou - škola požádá o řešení situace příslušné orgány

- překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti,
- domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování,
- zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi,
- poskytnutí oběti pomoc a bezpečí,
- předání policii,
- vlastní vyšetřování.

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování, je nutné vyrozumět Policii ČR.

Ředitelka školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

Dále spolupracuje s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry.

V resortu zdravotnictví je nutná spolupráce s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie.

V resortu sociální péče spolupracuje s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence.

Výchovná opatření:

- napomenutí,
- důtka od třídního učitele,
- důtka od ředitele školy,
- snížený stupeň známky z chování.

Školní poradenská služba

Pokud potřebujete pomoc, obraťte se na:

- třídního učitele,
- školního metodika prevence,
- vedení ZŠ Lačnov.

Účinnost programu začíná dnem jeho vyhlášení (tedy podpisem ředitele školy). Je k dispozici u školního metodika prevence, u ředitele školy a na webových stránkách školy.

.....

datum a podpis ředitele školy
metodika prevence

.....

datum a podpis školního